

МЕРКИ ЗА ПОДДРШКА НА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА

Даниела Гунева¹, Ристо Фотов²

Апстракт

Претприемништвото ја има улогата на создавање на можности и насоки за зголемување на економскиот раст. Преку воведувањето на иновациите и прифаќањето на ризикот од успех или неуспех претприемништвото овозможува зголемување во искористеноста на ресурсите, појава на нови бизниси и раст на постојните мали и средни бизниси, а со тоа се остварува и непосреден раст и развој на целокупната економија.

Клучни зборови: *едукација, технологија, стратегија, претприемништвото, закон, развој.*

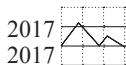
Abstract

Entrepreneurship has the role of creating opportunities and directions for increasing economic growth. By introducing innovations and accepting the risk of success or failure, entrepreneurship increases the utilization of resources, the emergence of new businesses and the growth of existing small and medium businesses, this achieving immediate growth and development of the overall economy.

Keywords: *education, technology, strategy, entrepreneurship, law, development,*

1) Магистранд Даниела Гунева: Економски факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, е-пошта:dguneva@yahoo.com

2) Проф. д-р Ристо Фотов: Економски факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, е-пошта:risto.fotov@ugd.edu.mk

1. Вовед

малиот бизнис е целосно зависен од нефинансиската и финансиската поддршка од страна на економската политиката на државата. Државите како никогаш до сега ја сфатија потребата од стимулирање на малите бизниси. И во развиените и во неразвиените економии малиот бизнис е од исклучително значење кога е во прашање успехот во економијата.

Финансирањето на малите и средни претпријатија претставува еден од поважните фактори за раст и развој на претпријатието.

МСП во Р. Македонија се особена важност и неопходност и како што претходно беше кажано претставуваат фактор за креирање на нови работни места, со што пак со тоа ќе се намали невработеноста и затоа е важно да се создаваат услови за нивен развој. Како најнеопходен за развој на МСП во националната економија е макроекономската стабилност. Одржливите стапки на економскиот раст, стабилноста на валутата, ниската стапка на инфлација ја одржуваат стабилноста во макроекономијата во Р.Македонија. Како клучни елементи на стратегијата за развој на МСП во Р.Македонија покрај подобрувањето на макроекономската стабилност, поголема финансиска поддршка, јакнење на институционалната поддршка, создавање на правно и законско опкружување за развој на МСП и зголемување на конкуренцијата, извозот и иновативноста.

Во однос на финансирањето на МСП во Р. Македонија и воопшто се нагласува дека најчесто се врши од сопствени извори или преку кредити. Голем дел од МСП наидуваат на поделеност во мислењето за мерките кои ги нудат институциите за поддршка на МСП. За дел од нив тие мерки се соодветни и доволни, за дел не одговараат на нивните интереси и предлози кои се насочени кон олеснување на пристапот до финансии преку намалување на даночните стапки, стабилна законска рамка, намалување на сивата економија и сл. Исто така, МСП во Република Македонија се стремат кон поедноставување на процесот при добивањето на лиценци и дозволи за работа и сè почесто настојуваат и предлагаат предлози кои ќе овозможат надминување на постојните проблеми.

2. Нефинансиска поддршка за развој на мали и средни претпријатија

Нефинансиската поддршка на развојот на малите и средни претпријатија опфаќа широк спектар на услуги: давање правни совети; мрежно поврзување (преку интернет) на претприемачите од целата земја; овозможување пристап до базите на податоци од областа на претприемништвото во земјава и во странство; остварување едукациска функција; информирање преку публикации од областа

на претприемништвото; промотивни активности за поттикнување на претприемништвото; организирање на обуки и работилници за размена на искуства и сл. За имплементирање на нефинансиската поддршка на малите и средни претпријатија е неопходна развиена институционална инфраструктура.

Поддршката на малите и средни претпријатија во секоја земја најчесто се реализира преку:

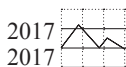
- креирање политики за поддршка на МСП;
- креирање стратегии и програми за поддршка на МСП;
- развој на институции за поддршка на МСП.

Основната задача на институционалната поддршка е обезбедување консалтинг, едукација, информации за непречено функционирање и раст на малите и средни претпријатија. Неспорен е фактот дека институционалната рамка сама по себе е недоволна за развој на МСП, но надополнета со економските политики, законските и подзаконските акти, националните стратегии и адекватно опкружување претставува клучен услов за нивното функционирање. Поддршката на малите и средни претпријатија во секоја земја најчесто се реализира преку креирање политики и стратегии за поддршка на МСП, но исто така и развој на нови институции за поддршка на МСП. Преку институционалната поддршка на малите и средни претпријатија им се обезбедува советување, едукација, информации за непречено функционирање. Сепак институционалната поддршка сама по себе се покажала како недоволна, но заедно со законските и подзаконските акти, национални стратегии и економските програми на државата.

Институции за поддршка на малите и средни претпријатија кои најчесто се застапени во развиените земји се:

- национална агенција за развој на МСП и претприемништво;
- регионални агенции за развој на МСП и претприемништво;
- бизнис инкубатори;
- еуроинфо центри,
- истражувачко-развојни институции,
- стопански комори,
- образовни институции,
- претприемачки здруженија.

Националните агенции за развој на МСП и претприемништво се основаат како државни институции за имплементирање на конкретните политики на владата во секторот на МСП. Овие агенции честопати ја

иницираат потребата од формирање други институции за нефинансиска и финансиска поддршка на МСП. Улогата на националните агенции за развојот на МСП се состои во следново:

- имплементација на владините политики во секторот на МСП;
- давање конкретни предлози на владата, поврзани со развојот на секторот на МСП;
- анализа на ситуацијата во секторот на МСП и релевантното опкружување;
- координација на националните партнери и програми за поддршка на малото стопанство и програми финансирани од донатори;
- изработка на годишен преглед за состојбата во секторот на МСП;
- обезбедување локални услуги за деловно советување на МСП;
- зголемување на конкурентноста на МСП секторот и слично.

Регионалните агенции за развој на МСП и претприемништво се формираат за имплементирање на програмите на владата во конкретни региони. Овие агенции имаат регионален карактер и нудат широк спектар на нефинансиски услуги во следните области: едукација, консалтинг, информирање и промоција. Во земјите во транзиција ЕУ, преку своите институции, инсистира на регионално партнерство меѓу трите сектора (владиниот, невладиниот и комерцијалниот) токму преку формирање на овие регионални центри, преку кои се дава нов импулс на МСП.

Исто така, постојат и други институции за поддршка на МСП како што се невладините организации, консултантите, мрежи, слободни зони³ и сл.

Како државни институции преку кои се имплементираат политиките на владата во секторот на МСП се националните агенции за развој на МСП кои често ја наметнуваат потребата за формирање на други институции за финансиска и нефинансиска поддршка на МСП. Националните агенции за развој имаат задача да ги имплементираат владините политики, како и давање конкретни предлози на владата кои се поврзани со секторот на МСП. Исто така, тие го анализираат целиот тек на развојот на МСП и нивното опкружување и потоа изработуваат годишни планови за зголемување на услугите на МСП со цел да се зголеми конкурентноста. Во земјите во транзиција, Европската Унија преку своите институции инсистира поврзаност на трите сектора владиниот, невладиниот и комерцијалниот за непречен развој на МСП преку поддршка во вид на едукација, консалтинг, информирање, обука и промоција.

3) OECD. (2002). Small and Medium Enterprise Outlook. Paris.

Постојат истражувачко-развојни институции во кои се опфатени научни паркови, иновациски центри, технолошки центри и сл. и тие извршуваат истражувачко-развојни активности со кои на малите и средни претпријатија ќе им овозможи раст и развој во понатамошното работење. Преку овие институции се врши трансфер на технологија со која им се олеснува пристапот до новостите на МСП.

Функции што ги извршуваат овие институции се:

- промовирање на претприемништвото;
- поддршка и развивање на претпримачката култура;
- развој и ширење на нови технологии;
- претставуваат ресурсен центар за секторот МСП, во смисла на креирање нови идеи и знаења;
- обезбедуваат стручни лица од различни области.

Стопанските комори се формираат за застапување на интересите на стопанството и се карактеристика на сите општествено-економски и политички системи и се вбројуваат веднаш зад најрепрезентативните политички институции, парламентот и владата.

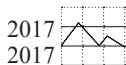
Претприемачките здруженија постојат од многу одамна, уште од средниот век. Занаетчиите се првите кои ја поттикнале идејата за меѓусебно здружување занаетчии заради остварување на своите интереси.

Основните функции на претприемачките здруженија се:

- заштита на определени права во рамките на дејноста што ја извршуваат;
- заедничка борба за слободен пазар и конкуренција;
- поевтина и поквалитетна набавка;
- унапредување на општествената положба на членовите и сл.

Денес претприемачките здруженија функционираат како вонпартиски институции со следниве задачи:

- формирање на соодветна законска рамка за функционирање на МСП;
- обезбедување на поволни консултантски услуги;
- организирање на тренинг и други едукативни програми од различни дејности;
- размена на поволни информации во земјава и во странство;
- давање административни и сметководствени услуги на членовите и сл.

3. Законски и подзаконски акти за развој на мали и средни претпријатија

Законските и подзаконските акти за развој на МСП кои се дел од политичкиот и правен систем имаат клучни функции во општеството. Тие влијаат врз одржувањето на вредностите во општеството, решаваат важни спорови и креираат методи за помагање на општествени промени. Во Република Македонија, Централниот регистар во рок од пет дена на поднесување на пријавата за упис на претпријатија е должен да донесе решение за упис во регистарот.⁴

Постојат голем број на законски и подзаконски акти во Република Македонија (Законот за трговски друштва, Законот за едношалтерски систем, Законот за угостителска дејност, Законот за туристичка дејност, Законот за занаетчиска дејност, Законот за регистрирање на готовински плаќања, Законот за договорен залог, Законот за стечај, Законот за индустриска сопственост, Законот за лизинг, Законот за коморите, Законот за данок на добивка и др.), но Законот за трговски друштва е основен законски пропис според кој се регулира основањето на трговските друштва.

Законот за трговски друштва е донесен во 2004 година,⁵ со што се содал пријатен амбиент за регистрација на малите и средни претпријатија и понатамошен нивен развој и раст во се поголем број. Заедно со овој закон и со новосозданиот едношалтерски систем се олеснува работењето и се скратува времето и трошоците и процедурата. Исто така, со овој закон се одредуваат општите одредби за трговските друштва, постапка за нивна регистрација, водење на трговски книги, изготвување и доставување годишни сметки и финансиски извештаи. Од досегашното искуство се покажало дека МСП во Р. Македонија се соочуваат со безброј ограничувања и пречки поради што се воспоставуваат низа мерки и стратегии за нивно надминување.

4. Основна структура за институционална поддршка на развојот на мали и средни претпријатија

Околу 98% од вкупниот број на активни претпријатија во земјата кои успешно работат се малите и средни претпријатија. Но сепак резултатите покажуваат дека фокусот на подобрување на условите треба да се насочи кон следниве работи:

1. олеснување на пристапот до финансии;
2. стимулирање на иновативноста и трансферот на технологии;

4) <https://www.crm.com.mk/DS/>

5) Сл. весник на РМ 28/2004; 84/2005; 25/2007; 87/2008 и 47/2010

3. создавање на нови работни места;
4. зголемување на извозот со висока додадена вредност;
5. зголемување на поддршката за започнување бизнис итн.

Во Р. Македонија се донесени следните стратешки документи, со цел поддршка на развојот на МСП:

- Индустриска политика на Република Македонија 2009-2020;
- Национална стратегија за развој на малите и средни претпријатија 2002- 2013;
- Стратегија за промоција на извозот 2011 – 2014;
- Стратегија за регионален развој 2009 – 2019;
- Стратегија за интелектуална сопственост 2009 – 2012;
- Национална стратегијата за развој на туризмот на РМ 2009 – 2013;
- Национална стратегија за рурален туризам 2012-2017;
- Стратегија за развој на занаетчиството 2012 – 2020;
- Стратегија за иновации 2012 – 2020.

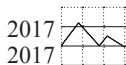
Постојат две главни институции чија работа е поддршка на МСП во Република Македонија се: Агенцијата за поддршка на претприемништвото и Секторот за претприемништво и конкурентност при Министерство за економија.

„Стратегијата за конкурентност со акционен план на Република Македонија“ (2016-2020)⁶ од јануари 2016 година која е една од најдобро осмислените стратегии која смета дека пристапот до финансии е најголема препрека за „водењето бизнис“.

5. Заклучок

Малите и средни претпријатија се многу значајни и влијателни врз развојот на една национална економија. Влијанието произлегува како резултат на природата на работењето на МСП, нивната улога во зголемувањето на вработеноста, проширувањето на иновациите, начините на работа итн. Малите претпријатија остваруваат значителен придонес за зголемување на приходот и отворање на нови работни места од една страна, а од друга страна претставуваат следната и многу важна фаза во развојот на микропретпријатија поттикнуваат иновации и развој на нови технологии и имаат директно влијание врз нивото на агрегатната побарувачка и инвестициите. Малите и средни претпријатија, исто така, дејствуваат врз намалување на трошоците кои за големите претпријатија

6) Стратегија за конкурентност со акционен план на Република Македонија (2016-2020), јануари 2016 год.

се неизбежни. Тоа го постигнуваат преку употреба на интермедијарна технологија што прави заштеда на најскапиот ресурс, т.е. капиталот. Голем број истражувања покажале дека во однос на големите претпријатија МСП донесуваат поголеми бенифиции за локалното стопанство. Така на пример, во најголем број земји МСП генерираат повеќе работни места и генерираат поголеми социјални бенефиции во однос на остварените инвестиции, реинвестираат значаен дел од остварениот профит и се иноватори на голем број нови производи и услуги на локалниот пазар.

Значи, малите и средни претпријатија се клучен фактор за воспоставување рамнотежа на микро и макро ниво. Тие придонесуваат за поттикнување на конкуренцијата и намалување на моќта на монополите и олигополите. Во услови на променлива економска средина, пак, малите и средните претпријатија лесно се приспособуваат, брзо донесуваат одлуки и одговараат на барањата на пазарот, благодарение на флексибилноста којашто претставува нивна клучна предност.

Еден од најголемите проблеми во работењето на малите и средни бизниси е токму недостигот на финансиски средства. Во различни фази од развојот на овие претпријатија претприемачите можат да користат различни начини за финансирање. Сопствениите извори на средства се најевтинот избор, но тие се често пати недоволни. Во почетокот на работењето на сопственикот му стојат на располагање мал број извори за финансирање на неговото работење, но со натамошниот раст се исцрпуваат интерните финансиски можности, а се зголемуваат потребите за користење на надворешниот капитал. Претпријатието стекнува поголема доверба на пазарот, па затоа и финансирањето е полесно.

Во однос на финансирањето на МСП во Р. Македонија најчесто се врши од сопствени извори или преку кредити. Голем дел од МСП наидуваат на поделеност во мислењето за мерките кои ги нудат институциите за поддршка на МСП. За дел од нив тие мерки се соодветни и доволни, за дел не одговараат на нивните интереси и предлози кои се насочени кон олеснување на пристапот до финансии преку намалување на даночните стапки, стабилна законска рамка, намалување на сивата економија и сл. Исто така МСП во Република Македонија се стремат кон поедноставување на процесот при добивањето на лиценци и дозволи за работа и сè почесто настојуваат и предлагаат предлози кои ќе овозможат надминување на постојните проблеми.

Малите и средни претпријатија, без оглед на својата неповолна почетна положба, треба да бидат носители на решавањето на основните проблеми на нефинансиската економска структура кои се наследени од претходниот период. Тие преку своето специјализирано производство,

посебно преку малите серии, треба да го преземат пазарот кој социјалните и државните претпријатија го изгубиле.

Значајноста на малиот бизнис е преголема во економијата и истата ги оправдува сите стимулирања на малиот бизнис преку разните програми за помош, поддршка и развој на малите бизниси кои ги спроведуваат властите.

Користена литература

- Макроекономска политика на Македонија за 2006 година, Министерство за финансии, декември 2005 година
- Несторовски Методија – „Економија на инвестиции“, Економски факултет, Скопје, 2000
- Стаменковски, Алекса, „Маркетинг на малите и средните претпријатија“, Скопје, април 1995 година
- Таки Фити, м-р Верица Хаџи Наумова-Марковска, „Претприемништво и претприемачкиот маркетинг“, Економски факултет - Скопје, Скопје, 1994
- Фити Т. и Верица Хаџи Василева Марковска: Претприемништво, Економски факултет, Скопје, 1999
- Фити Т., „Економија“, Економски факултет – Скопје, 2009 и Romer D., „Напредна макроекономија“, второ издание, McGraw Hill, 2001
- Фотов, д-р Ристо: Менаџмент на мал бизнис, Европски универзитет, Скопје, 2006
- Шуклев – Дракулевски, Стратегиски менаџмент – 2001 Економски факултет, Скопје